

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพ ต่อคุณลักษณะทางอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทั้งในด้านทัศนคติในการเลือกอาชีพและความสามารถในการเลือกอาชีพ จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนในการทดสอบก่อนและหลังการทดสอบของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้สูตรค่าที (t-test) สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ตามสมมติฐาน ดังนี้

จากสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า "นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพ จะมีคะแนนคุณลักษณะทางอาชีพสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือโดยโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพในด้านทัศนคติในการเลือกอาชีพ และความสามารถในการเลือกอาชีพ" เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏว่า นักเรียนในกลุ่มทดลอง ที่ได้รับโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพ มีคะแนนคุณลักษณะทางอาชีพในด้านทัศนคติในการเลือกอาชีพ และความสามารถในการเลือกอาชีพ ทั้ง 5 ด้าน สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งผลการวิจัยสนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ คือ

1. กิจกรรมที่ใช้ในโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพ
2. กระบวนการแนะแนวกลุ่มย่อย

1. กิจกรรมที่ใช้ในโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพในกลุ่มทดลอง มุ่งที่จะให้สมาชิกรู้จักตนเองจากการประเมินตนเอง รู้จักข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพและมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน มีความรู้ความเข้าใจในการเลือกเป้าหมายทางอาชีพ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการตัดสินใจและการวางแผนทางอาชีพ และรู้จักวิธีการแก้ปัญหาทางอาชีพ ซึ่งมีหลักการพื้นฐานสอดคล้องกับรูปแบบการแนะแนวอาชีพในโรงเรียน ของ นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2528: 44) รูปแบบการแนะแนวอาชีพ ของ เฮย์ส และฮอปสัน (Hayes and Hopson 1972: 464-465) และ ไกส์เบอร์ส และ มูเร (Gysbers & Moore 1981: 58-61) โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจน ประกอบด้วยกิจกรรมที่เสริมสร้างองค์ประกอบของคุณลักษณะทางอาชีพตามแนวคิดของไครท์ส

(Crites 1973: 11-21, 23-29) ทั้งในด้านทัศนคติในการเลือกอาชีพและความสามารถในการเลือกอาชีพ มีกิจกรรมที่เสริมสร้างให้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพ มองเห็นคุณค่าของการทำงาน ทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน มีอิสระในการตัดสินใจ มีหลักการในการเลือกอาชีพ มีความเข้าใจที่ถูกต้องในกระบวนการเลือกอาชีพ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวุฒิภาวะทางอาชีพในด้านทัศนคติในการเลือกอาชีพ และมีกิจกรรมที่เสริมสร้าง การทำความเข้าใจกับตนเอง ความรู้เกี่ยวกับอาชีพ การเลือกอาชีพ การวางแผนทางอาชีพ และการแก้ปัญหาทางอาชีพ อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวุฒิภาวะทางอาชีพในด้านความสามารถในการเลือกอาชีพ โดยที่กิจกรรมดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมองค์ประกอบของวุฒิภาวะทางอาชีพแต่ละด้าน ดังนี้

1.1 กิจกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกมีหลักการในการเลือกอาชีพ อันเป็นองค์ประกอบของวุฒิภาวะทางอาชีพด้านทัศนคติในการเลือกอาชีพ และกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำความเข้าใจกับตนเอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบของวุฒิภาวะทางอาชีพด้านความสามารถในการเลือกอาชีพ คือ กิจกรรมที่ใช้ในโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพ ครั้งที่ 1 ถึง ครั้งที่ 3 ได้แก่ "การมองตนเอง" "ค่านิยมของข้าพเจ้า" "ทักษะของข้าพเจ้า" "อาชีพสัมพันธ์" และ "ความสามารถทางอาชีพของข้าพเจ้า" กิจกรรมเหล่านี้จะส่งเสริมให้สมาชิกได้สำรวจและทำความเข้าใจกับตนเอง เกี่ยวกับคุณลักษณะของตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น คุณลักษณะจุดเด่น ค่านิยม ความสามารถ ความถนัด บุคลิกภาพ ความสนใจ ด้วยวิธีการวิเคราะห์และประเมินตนเองในด้านต่าง ๆ ทำให้สมาชิกมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง สามารถมองเห็นภาพรวมของตนเองได้ชัดเจนขึ้น และยอมรับองค์ประกอบเกี่ยวกับตนเองในด้านต่าง ๆ ได้ตามความเป็นจริง ซึ่งสมาชิกสามารถนำข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ไปพิจารณาเปรียบเทียบกับลักษณะงานอาชีพที่ตนสนใจได้อย่างสอดคล้องกัน จึงเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกมีหลักการในการเลือกอาชีพ โดยคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับตนเอง

1.2 กิจกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกมีความเข้าใจที่ถูกต้องในกระบวนการเลือกอาชีพ อันเป็นองค์ประกอบของวุฒิภาวะทางอาชีพด้านทัศนคติในการเลือกอาชีพ และกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีความรู้เกี่ยวกับอาชีพ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของวุฒิภาวะทางอาชีพด้านความสามารถในการเลือกอาชีพ คือ กิจกรรมที่ใช้ในโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพ ครั้งที่ 4 ถึง ครั้งที่ 6 ได้แก่ "การศึกษาข้อสนเทศทางอาชีพ" "สัปดาห์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ" และ "การศึกษานอกสถานที่" กิจกรรมเหล่านี้ส่งเสริมให้สมาชิกได้มีความรู้เกี่ยวกับแนวทางศึกษาต่อในหลักสูตรต่าง ๆ หลังจากจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งจะส่งผลต่อการเลือกอาชีพตามสาขาวิชาที่เรียน และได้รู้จักแนวทางในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ลักษณะของงานอาชีพแต่ละประเภท

คุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพ รายได้ และโอกาสความก้าวหน้าในงานอาชีพแต่ละชนิด แล่งงาน และความต้องการแรงงานของตลาดแรงงานในปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นให้สมาชิกได้รู้จักรายละเอียด เกี่ยวกับข้อมูลทางอาชีพที่ตนสนใจ จึงเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกมีความเข้าใจในปัจจัยที่เกี่ยวข้อง กับการเลือกอาชีพอย่างถูกต้องและคงที่

1.3 กิจกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกมีทัศนคติที่ต้อการทำงาน อันเป็นองค์ประกอบของ ภาวะทางอาชีพด้านทัศนคติในการเลือกอาชีพ และกิจกรรมที่ส่งเสริมการเลือกอาชีพ ซึ่งเป็น องค์ประกอบของภาวะทางอาชีพด้านความสามารถในการเลือกอาชีพ คือ กิจกรรมที่ใช้ใน โปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพ ครั้งที่ 7 "อาชีพของฉัน" กิจกรรมนี้ส่งเสริมให้สมาชิก รู้จักลักษณะงานอาชีพต่าง ๆ จากบัตรเลือกอาชีพ และนำข้อมูลลักษณะส่วนตนและข้อมูลลักษณะ งานอาชีพที่สนใจมาพิจารณาเปรียบเทียบ เพื่อตัดสินใจเลือกอาชีพของตน โดยมุ่งเน้นให้สมาชิก เห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพที่สุจริตทุกชนิด จึงเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกเห็นคุณค่าใน การทำงานและการเลือกอาชีพ

1.4 กิจกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพ อัน เป็นองค์ประกอบของภาวะทางอาชีพด้านทัศนคติในการเลือกอาชีพ และกิจกรรมที่ส่งเสริมการ วางแผนทางอาชีพ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของภาวะทางอาชีพด้านความสามารถในการเลือกอาชีพ คือ กิจกรรมครั้งที่ 8 และ ครั้งที่ 9 ได้แก่ "สุขวิถีการตัดสินใจ" และ "การวางแผนและตั้ง เป้าหมายชีวิต" กิจกรรมดังกล่าวได้ส่งเสริมให้สมาชิกได้รู้จักขั้นตอนการตัดสินใจทาง อาชีพ และนำไปวางแผนดำเนินการสู่อาชีพ โดยการนำปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตนเองและ ลักษณะงานมาพิจารณาร่วมกัน เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตของตนเอง เพื่อมุ่งสู่อาชีพนั้น ๆ จึงเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนในการกำหนดและวางแผนชีวิตสำหรับตัวเอง

1.5 กิจกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกมีอิสระในการตัดสินใจ อันเป็นองค์ประกอบของ ภาวะทางอาชีพด้านทัศนคติในการเลือกอาชีพ และกิจกรรมที่ส่งเสริมการแก้ปัญหาทางอาชีพซึ่ง เป็นองค์ประกอบของภาวะทางอาชีพด้านความสามารถในการเลือกอาชีพ คือ กิจกรรมครั้งที่ 9 และ ครั้งที่ 10 ได้แก่ "ปัญหาที่ต้องตัดสินใจ" และ "การเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่งานอาชีพ" กิจกรรมดังกล่าวได้ส่งเสริมให้สมาชิกได้รู้จักวิธีการตัดสินใจและการแก้ปัญหาทางอาชีพตามสุขวิถี การตัดสินใจ โดยการพิจารณาปัญหาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และสามารถกำหนดแนวทางปฏิบัติ เพื่อ แก้ปัญหาทางอาชีพได้ด้วยตนเอง จึงเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกมีอิสระในการตัดสินใจ และการ ดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาทางอาชีพ

นอกจากนี้ กิจกรรมที่ใช้ในโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพได้กำหนดเป้าหมายชัดเจนเป็นลำดับขั้นตอน 5 ประการ คือ

1. กิจกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกได้ทำความรู้จักตนเอง เป็นกิจกรรมที่ใช้ในโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพ ครั้งที่ 1 ถึง ครั้งที่ 3 ได้แก่ "การมองตนเอง" "ค่านิยมของข้าพเจ้า" "ทักษะของข้าพเจ้า" "อาชีพสัมพันธ์" และ "ความสามารถทางอาชีพของข้าพเจ้า" กิจกรรมดังกล่าวได้ส่งเสริมให้สมาชิกเห็นภาพรวมของตนเองได้เด่นชัด และมีความเข้าใจตนเอง และยอมรับองค์ประกอบเกี่ยวกับตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น ความสนใจ ความถนัด ความสามารถ ค่านิยม คุณลักษณะจุดเด่น และบุคลิกภาพตามความเป็นจริง ซึ่งสามารถนำไปเป็นปัจจัยในการพิจารณาเปรียบเทียบกับลักษณะงานอาชีพที่ตนสนใจ และตัดสินใจในการวางแผนการประกอบอาชีพด้วยตนเองอย่างมีหลักการ

2. กิจกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกมีความรู้เกี่ยวกับอาชีพ เป็นกิจกรรมที่ใช้ในโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพ ครั้งที่ 4 ถึง ครั้งที่ 6 ได้แก่ "การศึกษาข้อสนเทศทางอาชีพ" "สัปดาห์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ" และ "การศึกษานอกสถานที่" กิจกรรมดังกล่าวได้ส่งเสริมให้สมาชิกมีความรู้เกี่ยวกับแนวทางการศึกษาต่อ และแนวทางในการประกอบอาชีพตามสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน และสามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปเปรียบเทียบกับข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งทำให้สมาชิกมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่จะนำไปประกอบการพิจารณาตัดสินใจเลือกอาชีพ และมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน

3. กิจกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ เป็นกิจกรรมที่ใช้ในโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพ ครั้งที่ 7 "อาชีพของฉัน" กิจกรรมดังกล่าวส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักลักษณะงานอาชีพต่าง ๆ จากบัตรเลือกอาชีพ และนำข้อมูลลักษณะส่วนตนและข้อมูลลักษณะงานอาชีพมาพิจารณาเปรียบเทียบกัน เพื่อเลือกอาชีพที่ตนสนใจได้อย่างสอดคล้องกัน และทำให้สมาชิกมีแนวทางในการเลือกอาชีพได้ตามความเป็นจริง

4. กิจกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนทางอาชีพ และส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพ เป็นกิจกรรมที่ใช้ในโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพ ครั้งที่ 8 และ ครั้งที่ 9 ได้แก่ "ยุทธวิธีการตัดสินใจ" และ "การวางแผนและตั้งเป้าหมายชีวิต" กิจกรรมดังกล่าวส่งเสริมให้สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการตัดสินใจทางอาชีพ โดยการนำเอาข้อมูลเกี่ยวกับตนเองและอาชีพมาพิจารณาร่วมกัน เพื่อ

วางแผนและตั้งเป้าหมายทางอาชีพ ทำให้สมาชิกมีทิศทางการดำเนินชีวิตของตนเองในการวางแผนทางอาชีพของตนเอง

5. กิจกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจในการแก้ปัญหา และมีอิสระในการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาได้อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริง เป็นกิจกรรมที่ใช้ในโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพ ครั้งที่ 10 ได้แก่ "ปัญหาที่ต้องตัดสินใจ" และ "การเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่งานอาชีพ" กิจกรรมดังกล่าวส่งเสริมให้สมาชิกได้รู้จักวิธีการตัดสินใจ และแก้ปัญหาทางอาชีพ ตามยุทธวิธีการตัดสินใจ โดยการพิจารณาปัญหาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องจนถึงขั้นการตัดสินใจ และกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาทางอาชีพได้ด้วยตนเอง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่ใช้ในโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพครั้งนี้เป็นกิจกรรมที่มีโครงสร้างและเป้าหมายที่ชัดเจน และมีความสอดคล้องกับรูปแบบการแนะแนวอาชีพในโรงเรียนของ นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2528: 44) ที่เสนอรูปแบบการแนะแนวอาชีพตามขั้นตอน ดังนี้ 1. การรู้จักตนเอง เกี่ยวกับความสามารถ ความสนใจ ค่านิยมและทักษะ 2. การหาข้อมูลทางโลกอาชีพ ได้แก่ การรู้จักแหล่งข้อมูลและหาข้อมูลในอาชีพที่สนใจ 3. สอนทักษะการตัดสินใจ ได้แก่ ขั้นตอนการตัดสินใจ และ 4. สอนวิธีการได้งาน ได้แก่ วิธีการเขียนจดหมายสมัครงาน วิธีการสัมภาษณ์ และการเขียนเอกสารประวัติย่อ และยังมีมีความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของรูปแบบการแนะแนวอาชีพ ของ เฮย์ส และ ฮอปสัน (Hayes and Hopson 1972: 464-465) และไกส์เบอร์ส และ มูเร (Gysbers & Moore 1981: 58-61) ที่ว่า บุคคลควรมีความรู้ความเข้าใจในตนเองที่เกี่ยวกับคุณลักษณะต่าง ๆ ของตนเอง ความเกี่ยวพันระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการเลือกอาชีพ ลักษณะของงานอาชีพต่าง ๆ กระบวนการในการตัดสินใจ เพื่อวางแผนทางอาชีพ การนำข้อมูลส่วนตนและข้อมูลอาชีพมาพิจารณาร่วมกัน และการมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน

นอกจากนี้กิจกรรมที่ใช้ในโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพ ยังมีความสอดคล้องกับพัฒนาการทางอาชีพในขั้นสำรวจ (exploration stage) ตามทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของ ซูเปอร์ (Super 1979: 151; Isaacson 1986: 50-56) ที่เดอแมน และ โอฮารา (Tideman and O' Hara 1963 อ้างถึงใน Tolbert 1974: 40-41; Isaacson 1986: 57-58) ซึ่งเป็นระยะที่บุคคลเริ่มสำรวจตนเอง แสวงหาข้อมูล และประสบการณ์ทางอาชีพ เพื่อนำมาประเมินตนเองต่อไป และโดยที่กิจกรรมที่ใช้ในโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพ เน้นที่ความสำคัญของการรู้จักตนเองอย่างแท้จริงในเรื่องความสามารถ ความสนใจ ความถนัด ลักษณะนิสัย จุดเด่น จุดด้อย บุคลิกภาพ เพื่อใช้เปรียบเทียบกับข้อมูลทางด้านอาชีพ ซึ่งช่วยให้สมาชิกเลือกอาชีพ

ได้อย่างถูกต้องและประสบความสำเร็จในที่สุด ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการเลือกอาชีพของ ฮอปพ็อค และทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอลแลนด์ (Hoppock 1963: 114-125; Holland 1985: 1-57) ที่มีความเชื่อว่า บุคคลจะเลือกอาชีพที่ตอบสนองความต้องการของตนเองให้ได้มากที่สุด ทั้งในปัจจุบันและอนาคต จากการที่ได้รู้จักตนเองอย่างแท้จริงเกี่ยวกับ ข้อมูลคุณลักษณะต่าง ๆ ของตนเอง ที่จะนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางด้านอาชีพ

สรุปได้ว่ากิจกรรมที่ใช้ในโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพสามารถส่งเสริมให้สมาชิก บรรลุเป้าหมายเกี่ยวกับการมีความรู้ความเข้าใจในตนเอง ในโลกกว้างทางการศึกษาและอาชีพ มีความสามารถในการตัดสินใจ และวางแผนไปสู่เป้าหมายทางอาชีพของตนได้ ซึ่งมีส่วนส่งเสริมต่อการเพิ่มวุฒิภาวะทางอาชีพของสมาชิกทุกองค์ประกอบ ในด้านทัศนคติในการเลือกอาชีพที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพ การมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน การมีอิสระในการตัดสินใจ การมีหลักการในการเลือกอาชีพ และการมีความเข้าใจที่ถูกต้องในกระบวนการเลือกอาชีพ และองค์ประกอบของวุฒิภาวะทางอาชีพด้านความสามารถในการเลือกอาชีพ ที่ประกอบด้วย การทำความเข้าใจตนเอง ความรู้เกี่ยวกับอาชีพ การเลือกอาชีพ การวางแผนทางอาชีพ และการแก้ปัญหาทางอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคาร์เตอร์ (Carter 1979: 1273-A) ดีน (Dean 1981: 3125-A) ไดนุซโซ (Dinuzzo 1977: 6529-A) ไมเคิล เอฟ พาวเลค (Michael F. Pavlak 1985: 41-54) ราทซ์เบอร์น (Rathburn 1981: 472-A) ที่วิจัยพบว่า ผลของกิจกรรมที่ใช้ในการแนะแนวอาชีพแบบกลุ่ม ที่ส่งเสริมให้สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจในตนเอง ความรู้ความเข้าใจในโลกกว้างทางการศึกษาและอาชีพ และการมีความสามารถในการตัดสินใจและวางแผนทางอาชีพ ได้ นั้น จะส่งเสริมให้สมาชิกมีวุฒิภาวะทางอาชีพที่เพิ่มขึ้นในองค์ประกอบด้านทัศนคติในการเลือกอาชีพ และความสามารถในการเลือกอาชีพ

2. กระบวนการแนะแนวกลุ่มย่อย เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้กลุ่มทดลองมีวุฒิภาวะทางอาชีพสูงขึ้น ซึ่งอธิบายได้ ดังนี้

2.1 ในการดำเนินกิจกรรมตามโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพ ได้ใช้กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม และจากการดำเนินกิจกรรมทั้ง 10 ครั้ง ด้วยกระบวนการแนะแนวกลุ่มย่อยดังกล่าว พบว่า มีกระแสของกลุ่มหรือกระบวนการกลุ่มเกิดขึ้นภายในกลุ่ม โดยที่มีความสอดคล้องกับขั้นตอนกระบวนการกลุ่มที่เกิดขึ้นในการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามที่โทรทเซอร์ (Trotzer 1977: 52-53) ได้เสนอไว้เป็นลำดับขั้นตอน 5 ระยะด้วยกัน และอธิบายได้ดังนี้ คือ

ในระยะเริ่มแรกของกลุ่ม สมาชิกยังไม่มีความคุ้นเคยกัน และยังมีความรู้สึกแปลกหน้ากันอยู่ จึงไม่สบายใจที่จะเปิดเผยตนเองต่อกลุ่ม ซึ่งมีความสอดคล้องกับกระบวนการกลุ่มในขั้นที่ 1 ตามที่โทรทเซอร์ได้เสนอไว้ว่า เป็นขั้นสร้างความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย เป็นช่วงที่สมาชิกมีความรู้สึกอึดอัดใจ กังวลใจ และไม่มั่นใจว่าตนเองจะมีสัมพันธภาพกับคนในกลุ่มได้ดีหรือไม่ เป็นเวลาที่สมาชิกใช้ทดสอบว่า จะไว้วางใจในกลุ่มได้เพียงไร และจากบรรยากาศในการเข้ากลุ่มครั้งแรกที่สมาชิกได้รับการยอมรับและความไว้วางใจจากผู้นำกลุ่มที่ให้การต้อนรับ ให้ความเป็นกันเอง ทำให้สมาชิกสามารถลดอุปสรรคทางด้านจิตใจ จนกระทั่งสามารถเปิดเผยตนเองและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกลุ่มได้มากขึ้น ดังเช่นตัวอย่างการเปิดเผยตนเองโดยการแสดงความรู้สึกของสมาชิกคนหนึ่งที่กำลังกล่าวแก่กลุ่มว่า ". . . ที่แรกก็ไม่แน่ใจว่า ถ้าบอกจุดเด่นที่เป็นข้อดีและข้อเสียของตัวเองออกไปแล้ว เพื่อน ๆ จะคิดอย่างไรกับตัวเราบ้าง ก็เลยรอฟังจากคนอื่น ๆ คุณอื่น และรู้สึกว่า เป็นสิ่งที่ดีที่ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกัน ทำให้มั่นใจมากขึ้นสำหรับการที่จะเล่าถึงจุดเด่นที่เป็นข้อดีและข้อเสียของตัวเอง. ." การที่สมาชิกได้แสดงความรู้สึกต่อกลุ่มเช่นนี้วิเคราะห์ได้ว่า สมาชิกมีความไว้วางใจต่อกันมากขึ้น และได้มีการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกด้วยกัน เกิดการเรียนรู้ในตนเองและผู้อื่นมากขึ้น

ในครั้งต่อมา จากการศึกษาที่สมาชิกมีประสบการณ์จากกิจกรรมกลุ่มในครั้งแรก ซึ่งเน้นที่การทำความรู้จักตนเอง และสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันในกลุ่ม ทำให้สมาชิกรู้สึกมีความมั่นคงและปลอดภัยในการที่จะอภิปรายถึงปัญหาในกลุ่ม มีการยอมรับตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับกระบวนการกลุ่มขั้นที่ 2 ตามที่โทรทเซอร์ได้เสนอไว้ว่า เป็นขั้นที่สมาชิกยอมรับกลุ่มต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและมีสัมพันธภาพกับสมาชิกอื่น ๆ เต็มใจที่จะเปิดเผยตนเองและเชื่อว่า สมาชิกคนอื่น ๆ จะยอมรับในตัวเขา ดังตัวอย่างที่สมาชิกได้กล่าวแสดงความรู้สึกต่อกลุ่มว่า ". . . ผมต้องขอบใจทุก ๆ คนเป็นอย่างมากที่ให้ข้อคิดและคำแนะนำที่มีประโยชน์ ทำให้ผมรู้สึกว่าทุกคนได้ให้ความสำคัญกับผมมาก และมันทำให้ผมรู้สึกว่าตนเองมีค่า และมีความหมายในกลุ่มนี้มาก. . ."

ในระยะหลังจากที่สมาชิกมีการยอมรับกลุ่ม และรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มแล้ว สมาชิกได้แสดงถึงความรู้สึกว่ามีความรับผิดชอบต่อกลุ่มที่ตนเองมีส่วนเป็นเจ้าของ โดยการยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกคนอื่น ๆ และช่วยเหลือข้อคิดเห็นในการแก้ปัญหาของเพื่อนสมาชิกด้วยกัน มีความใส่ใจต่อกลุ่มมากขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นนี้มีความสอดคล้องกับกระบวนการกลุ่มขั้นที่ 3 ตามที่โทรทเซอร์เสนอไว้ว่า เป็นขั้นที่สมาชิกมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ซึ่งการยอมรับตนเองของสมาชิก

ช่วยให้สมาชิกได้ตระหนักและยอมรับสิ่งที่ปัญหาของตน และหาทางแก้ไขปัญหาเหล่านั้น และมีการแสดงความคิดเห็นกันเพื่อช่วยแก้ปัญหาให้แก่เพื่อนสมาชิกในกลุ่มด้วยกัน ดังเช่นสมาชิกคนหนึ่งได้กล่าวแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาของเพื่อนสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่มว่า ". . . รจเองก็บอกว่ามีความสนใจที่จะทำงานด้านการบริการสังคม และอยากจะมีอาชีพเกี่ยวกับพวงงานด้านนี้ ซึ่งอาชีพพยาบาลก็คงจะเหมาะสมกับรจ เพราะรจจะได้มีโอกาสทำงานที่ตนเองชอบ. ." และสมาชิกคนอื่นนั้นก็เห็นด้วยได้กล่าวแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเมื่อเห็นว่าเพื่อนสมาชิกยังไม่มี ความมั่นใจที่จะแก้ปัญหาของตนเองในขณะนั้น ดังเช่นคำพูดที่ว่า ". . . รจเองก็มีความสามารถในการเรียนวิชาวิศวะ-คณิตอยู่แล้ว เมื่อจบชั้น ม.3 ก็เรียนต่อชั้น ม.ปลายสายสามัญแผนกวิทย์-คณิต เมื่อเรียนจบก็สอบเรียนต่อทางพยาบาลได้ หรือไม่ก็คงต้องพยายามดูก่อน คิดว่าคงจะมีโอกาสมากถ้าเตรียมตัวไว้ดี ๆ . . ."

ในครั้งต่อ ๆ มาของการเข้ากลุ่ม เมื่อสมาชิกมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อตนเอง เริ่มมีการประเมินตนเองเกี่ยวกับปัญหาของตัวเอง และหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหานั้น ๆ หลังจากที่ได้อภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น และหาวิธีการเพื่อแก้ปัญหาของตนเองและที่เป็นปัญหาของสมาชิกในกลุ่ม สิ่งที่เกิดขึ้นมีความสอดคล้องกับกระบวนการกลุ่มขั้นที่ 4 การแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามที่โทรทเซอร์ได้เสนอไว้ว่า เป็นขั้นที่สมาชิกมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือพฤติกรรมหลังจากที่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของตนเองและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง และมีการอภิปราย ให้ข้อคิดเห็นแก่กันในกลุ่ม โดยที่สมาชิกจะเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับการช่วยเหลือภายในกลุ่ม ดังเช่นตัวอย่างการแสดงความคิดเห็นของสมาชิกคนหนึ่งเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหางานอาชีพของตน ". . . ผมคิดว่าอาชีพทางด้านช่างไฟฟ้าน่าจะเหมาะกับตัวผมมากที่สุด เพราะผมเองก็มีความถนัดทางช่างมากกว่าที่จะมีทักษะทางการเรียนทางด้านวิชาการประเภทสายสามัญ คิดว่าคงจะไปไม่ไกลแน่ ๆ แต่ที่น่าจะเป็นไปได้ก็คือ การเรียนในสายอาชีพ ดูจะมั่นใจมากกว่า. ." ซึ่งเพื่อนสมาชิกในกลุ่มก็ได้ให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกผู้นี้โดยการแสดงความคิดเห็น และให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อให้สมาชิกที่กล่าวถึงนั้นมีความมั่นใจในการแก้ไขปัญหของตน

ในระยะสุดท้ายของการเข้ากลุ่ม สมาชิกมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น หลังจากที่ได้มีการแสดงความคิดเห็นร่วมกันในกลุ่มเกี่ยวกับการพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ของกลุ่ม และมีส่วนในการช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม โดยการให้ข้อคิดและข้อมูล และมีโอกาสรับข้อคิดและข้อมูลที่เป็นประโยชน์จากเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งกระบวนการกลุ่มในระยะสุดท้ายนี้มีความสอดคล้องกับกระบวนการกลุ่มในขั้นที่ 5 ขั้นปิดกลุ่ม เพื่อช่วยให้สมาชิกได้ยุติการรับประสบการณ์จากกลุ่มอย่าง

มีประสิทธิภาพ สิ่งที่เกิดขึ้นในระยษนี้คือ การให้การสนับสนุนและกำลังใจแก่สมาชิกในกลุ่ม มีการสรุปในสิ่งที่สมาชิกได้เรียนรู้โดยผ่านกระบวนการแนะแนวกลุ่มย่อยที่สมาชิกได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในกลุ่ม และให้สมาชิกได้มีโอกาสกล่าวอ่าลายติประสพการณ่กลุ่ม ดังที่สมาชิกคนหนึ่งได้กล่าวลากลุ่มว่า ". . .ผมขอขอบคุณเพื่อนสมาชิกทุกคนที่ได้ช่วยให้ข้อคิดเห็นที่มีประโยชน์แก่ผมอย่างมากมายและมีคุณค่า และหากผมได้เคยล่วงเกินเพื่อน ๆ คนใดในกลุ่มไว้บ้างโดยไม่มีเจตนาตามนั้น ก็ขอโทษด้วยสำหรับทุกสิ่งที่ได้กระทำไป. ."

2.2 นอกจากกระบวนการกลุ่มที่เกิดขึ้นดังกล่าวแล้ว ยังมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มซึ่งเป็นผลมาจากการที่สมาชิกเป็นคนในวัยเดียวกัน และมีความสมัครใจที่จะเข้าร่วมในโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพเป็นเวลา 5 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง รวมเป็นระยะเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 10 ครั้ง ที่สมาชิกได้อยู่ร่วมกันในกลุ่ม เพื่อร่วมกันอภิปรายซักถาม ให้ข้อมูลแก่กันและกัน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้สึกซึ่งกันและกันตามเป้าหมายของกิจกรรมกลุ่มในแต่ละครั้ง ทำให้สมาชิกมีส่วนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

กล่าวคือ ในการเข้ากลุ่มครั้งแรก สมาชิกได้มีโอกาสทำความรู้จักกันโดยการแนะนำตนเองต่อกลุ่ม ทำให้บรรยากาศของกลุ่มเป็นกันเอง ลดภาวะการป้องกันตนเอง มีผลทำให้ในการเข้ากลุ่มครั้งต่อไปสมาชิกมีความรู้สึกใกล้ชิดและเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และกล้าที่จะเปิดเผยตนเองดังตัวอย่างประเด็นคำพูดที่แสดงถึงปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มที่มีส่วนเพิ่มวุฒิภาวะทางอาชีพในองค์ประกอบต่าง ๆ ของสมาชิก เช่น ในการเข้ากลุ่มครั้งที่ 2 "ทักษะของข้าพเจ้า" สมาชิกได้เล่าถึงผลการสำรวจทักษะทางอาชีพของตนว่า ". . .ทักษะทางอาชีพของผมคือ ทักษะทางศิลปะ ดนตรี และวรรณกรรม ซึ่งคิดว่าไม่เหมาะสมกับตนเอง เพราะไม่ชอบวาดภาพ ดนตรีก็เล่นไม่เป็น น่าจะเป็นทักษะทางด้านการเคลื่อนไหวของร่างกายมากกว่า เพราะชอบงานช่าง. . ." กลุ่มได้แสดงความรู้สึกว่า ". . .ที่จริงตรี่ก็มีความสามารถในการร้องเพลงและเต้นได้สวยงาม ก็น่าที่จะมีทักษะทางศิลปะ ดนตรี และวรรณกรรมอยู่ด้วยกัน แต่ตรี่สนใจทักษะทางด้านการเคลื่อนไหวของร่างกายมากกว่า ซึ่งแต่ละคนย่อมจะมีทักษะแฝงอยู่ในตัวได้ และสามารถพัฒนาทักษะที่ตนสนใจได้. . ." การที่สมาชิกเปิดเผยตนเองและได้รับข้อมูลย้อนกลับ ซึ่งทำให้สมาชิกตระหนักถึงตนเองและยอมรับในสิ่งที่เพื่อนแสดงความรู้สึก และมีความพึงพอใจเกี่ยวกับความเข้าใจตนเองด้านทักษะทางอาชีพ ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะนำไปเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเลือกอาชีพของตนเอง

ในการเข้ากลุ่มครั้งต่อ ๆ มา สมาชิกได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับตนเองในด้านต่าง ๆ มากขึ้น ทำให้สมาชิกเกิดความเข้าใจและรู้จักตนเองมากขึ้น มีการอภิปรายซักถามเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาต่อในประเด็นที่ไม่เข้าใจชัดเจน โดยกลุ่มช่วยแสดงความคิดเห็น ดังที่สมาชิกคนหนึ่งได้ถามกลุ่มว่า ". . .เมื่อจบหลักสูตร ปวช. แล้วจะเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยเหมือนพวกจบ

ม. 6 ได้หรือไม่. ." ซึ่งกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นว่า ". .จบหลักสูตร ปวช. แล้วถ้าต้องการ เรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยก็ต้องพิจารณาว่า จะเลือกเรียนต่อในสาขาหรือคณะใดได้บ้าง. ." ซึ่งผู้นำกลุ่มได้ช่วยยให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่สมาชิกเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาต่อตามประเด็นที่สมาชิกสงสัย จนสมาชิกเกิดความเข้าใจ แสดงให้เห็นถึงการมีความเข้าใจที่ถูกต้องในกระบวนการเลือกอาชีพ และการมีความรู้เกี่ยวกับอาชีพ

นอกจากนี้ในการเข้ากลุ่มครั้งที่ 7 - 8 - 9 สมาชิกได้มีการพิจารณาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะอาชีพต่าง ๆ และทักษะการตัดสินใจทางอาชีพ การวางแผนและตั้งเป้าหมายทางอาชีพ ซึ่งสมาชิกได้เล่าให้กลุ่มฟังเกี่ยวกับอาชีพที่ตนเองเลือกและกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นสนับสนุน ดังเช่นสมาชิกได้กล่าวแก่กลุ่มว่า ". .อาชีพที่เลือกคือกลุ่มอาชีพสร้างสรรค์. ." และได้รับความเห็นสนับสนุนจากกลุ่มดังนี้ ". .เป็นอาชีพที่เหมาะสม เนื่องจากนิกรเองก็ชอบงานเกี่ยวกับจินตนาการสร้างสรรค์อยู่แล้ว. ." และยังมีประเด็นที่สมาชิกได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกเกี่ยวกับเป้าหมายและการวางแผนทางอาชีพ ตลอดจนวิธีการแก้ปัญหาทางอาชีพ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสมาชิกได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกอาชีพ การวางแผนและการแก้ปัญหาทางอาชีพ ร่วมกันในการเข้ากลุ่มครั้งสุดท้ายด้วย

จากปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม ทำให้สมาชิกได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง ให้มีความเชื่อมั่น และมีกำลังใจ มีความแน่วแน่ในสิ่งที่จะกระทำต่อไปเพื่อนำมาซึ่งความสำเร็จในอนาคต สิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้คือ ความเจริญงอกงามของบุคคลที่ได้พัฒนาไปอีกระดับหนึ่ง และมีส่วนส่งเสริม ต่อองค์ประกอบบุคลิกภาพทางอาชีพในด้านต่าง ๆ ของบุคคลด้วย

ผลที่เกิดขึ้นกับสมาชิกในกลุ่มทดลองดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า กระบวนการแนะแนว กลุ่มย่อยมีส่วนในการเพิ่มบุคลิกภาพทางอาชีพของสมาชิก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศไทย ของ อรุณี ชาญด้วยกิจ (2528: 62-64) ที่วิจัยพบว่า กระบวนการแนะแนวกลุ่มย่อยมีส่วนในการเพิ่มบุคลิกภาพทางอาชีพของสมาชิก และสอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศ ของ ไดนิซโซ (Dinuzzo 1977: 6529-A) จอห์นสัน และจอห์นสัน (Johnson & Johnson 1981: 70-71) ราทซ์เบอร์น (Rathburn 1982: 4727-A) ที่วิจัยพบว่า ประสบการณ์กลุ่มส่งผลให้บุคคลมีการยอมรับตนเอง เห็นคุณค่าตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง เห็นภาพรวมของตนเองอย่างเด่นชัด และพัฒนาทัศนคติและความสามารถในการตัดสินใจเลือกอาชีพตามความเป็นจริง และมีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการเพิ่มบุคลิกภาพทางอาชีพของบุคคล

จากการอภิปรายผลที่กล่าวมา สรุปได้ว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพมีบุคลิกภาพทางอาชีพสูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือโดยโปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพ แสดงให้เห็นว่า โปรแกรมกิจกรรมพัฒนาการทางอาชีพมีประสิทธิภาพ ในการเพิ่มบุคลิกภาพทางอาชีพของบุคคลได้อย่างแท้จริง